

HOĆEMO LI DOŽIVJETI SMRT KRŠĆANSTVA U ZAPADNOJ CIVILIZACIJI?

Ružica RAZUM

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
ruzica.razum@gmail.com

Mnogo je tekstova napisano o izazovima koje suvremeni svijet stavlja pred kršćane i Crkvu. Uočavamo, uz brojne pozitivne znakove i blagodati koje nam pruža današnji svijet, da društvo u svojoj cjelini sve više prihvaća vrijednosti nespojive s kršćanskim vrijednosnim okvirom. Ono što osobito izaziva nelagodu i zabrinutost jesu pitanja vezana uz brak, obitelj, identitet muškarca i žene te njihov odnos. Rastakanje obitelji, nestanak tradicionalnih moralnih vrijednosti i fragmentiranje zajednice, stvaranje lažnih koncepcija čovjeka koje se temelje na uvjerenju o njegovoj samodostatnosti, otuđenje i atomizacija suvremenog života, osobito stvaranje »novog normalnog« čovjeka uz svesrdnu pomoć psihologije i tehnologije, sve su to pojave koje ukazuju na velike promjene kojima svjedočimo, ali i kojima svojim stilom života i odgoja, te napose šutnjom, pridonosimo. Postojeći teološki govor postao je nerazumljiv, nevažan i nezanimljiv našim suvremenicima. Ne možemo si ne postaviti pitanje: »Je li došlo do takvog prekida između kršćanstva i suvremene kulture da se više međusobno ne razumiju tako da njihov razgovor sve više sličići na razgovor gluhih? U posljednje vrijeme s obzirom na neke aktualne pojave, od životnog značaja, primjećuje se i određena teološka šutnja ili pak kakofonija. Sve to pridonosi nesigurnosti i izgubljenosti mnogih vjernika.

Naš svijet sve više poprima karakteristike postkršćanskog svijeta. U donedavno kršćanskim europskim zemljama kršćani postaju manjina. Kršćanske vrijednosti i kršćanska vjera sve manje oblikuju suvremenu misao i

ponašanje pojedinaca. Čak i samih kršćana. Gorka je istina da svijet često ne vidi veliku razliku između vjernika i nevjernika. Većina današnjih ljudi, čak i vjernika, ne vidi ništa moralno problematično u materijalizmu i konzumerizmu, i u moralnom permisivizmu. Jasna crta koja razdvaja ponašanje vjernika od nevjernika gotovo posve se izgubila i izbljedita. Može se reći da su današnji kršćani, jednako kao i ljudi koji ne idu u crkvu, djeca svojeg vremena. Čini se da djeca i mladi lakše i uvjerenije prihvaćaju vrijednosti vremena u kojem žive nego vrijednosti koje su oblikovale njihove očeve i majke, a osobito njihove djedove i bake. Utjecaj društva ima sve veću prevagu nad utjecajem roditelja. Ako se nastavi s trendom snažnog utjecaja društva na oblikovanje stavova i vrijednosti djece i mladih, uz prešutno više-manje odobravanje roditelja, opravdano je postaviti sljedeće pitanje: Hoćemo li doživjeti smrt kršćanstva u zapadnoj civilizaciji? Hoće li naša djeca i naši unuci i dalje biti kršćani? Da bismo omogućili da naša djeca i unuci budu kršćani, tj. da bismo spriječili da ih dominantna postkršćanska i antikršćanska kultura asimilira, nužno je poduzeti neke korake u načinu življenja našeg kršćanstva. Želimo li, dakle, da novi naraštaji i dalje budu uvjereni i uvjerljivi kršćani, našu pozornost i snagu valjalo bi usmjeriti prema formaciji i osnaživanju samih kršćana, a ne toliko pokušavati uvjeriti one izvana u istinitost kršćanke poruke. Uostalom, jasno je da kršćani ne mogu dati svijetu ono što sami ne posjeduju. Ako je točno da je mnogo kršćana, mnogo naših zajednica takvo da svijet na njima ne vidi ništa drukčije od onoga što se može vidjeti kod nevjernika, onda moramo zaozbiljno uzeti u obzir Isusove riječi: »Vi ste sol zemlje. Ali ako sol obljutavi, čime će se ona osoliti? Nije više ni za što, nego da se baci van i da ljudi po njoj gaze« (Mt 5,13).

U prijašnjim vremenima na snazi je bilo nešto što se naziva »društvenim katekumenatom«. Društvo je u svojoj cjelini bilo bitno obilježeno kršćanskim karakteristikama. Sâm obiteljski i društveni kontekst oblikovao je vjernike. Danas takve šire podrške kršćanskom životu nema. Društvo ne samo da ne potiče življenje kršćanskih vrijednosti, nego u velikoj mjeri otežava njihov izbor i življenje. Mnogi više ne uspijevaju poruku evanđelja povezati sa svojim svakodnevnim životom. Sve je teže živjeti vlastitu vjeru u Isusa u konkretnom društvenom i kulturnom okruženju u kojem je kršćanski način života izložen sve većim kritikama i neprihvaćanjima. Vjernici više ne mogu živjeti od čiste tradicije i povoljnih društvenih utjecaja, nego moraju osobno utemeljiti svoju vjeru. Pitanje kršćanskog života postaje bitno pitanje osobnog izbora.

Kod mnogih kršćana slabi autentična vjera, a istodobno se širi ateistička i materijalistička vizija života te površna i nedovoljno evanđeoska religioznost. Sve češće je i sama religioznost kršćana obilježena površnošću i praznovjerenjem. Svatko misli i vjeruje ono što mu se sviđa. Čak i u našim kršćanskim zajednicama susrećemo kršćane koji se zapravo »prerušavaju u kršćane« i griješe ili zbog pretjerane površnosti ili zbog pretjerane krutosti.

Mnogi su kršćani napustili kršćanstvo jer ga nisu nikada pravo ni upoznali. Napustili su nešto što nikada nisu ni živjeli, niti su osobno prihvatili. Često je među samim kršćanima znanje o kršćanskoj vjeri veoma oskudno, biblijski nepismeno, nerijetko klišeizirano i prepuno anticrkvenih karikatura. Pomanjkanje interesa za kršćansku vjeru mnogi opravdavaju stavom: »To već poznajemo«, »Znamo što je kršćanstvo«, »Kršćanstvo ne nudi ništa što bi riješilo probleme današnjice« i slično. Riječ *kršćansko* više ne izaziva nikakvo iznenađenje. To iluzorno uvjerenje da se poznaje nešto što se zapravo uopće ne poznaje predstavlja vrlo ozbiljnu prepreku za prenošenje, otkrivanje i življenje kršćanske vjere. Postavlja se pitanje: Kako kod suvremenog čovjeka pobuditi zanimanje za nešto što se u samom polazištu smatra nezanimljivim, nevažnim i istrošenim?

Evangelizacija je trajna zadaća kršćana. Isus je svojim učenicima ostavio temeljnu zadaću: »Pođite po svem svijetu, propovijedajte evanđelje svemu stvorenju« (Mk 16,15). Crkva »postoji radi evangelizacije« (EN 14), tj. kako bi »unijela Radosnu vijest u svaku ljudsku sredinu i u tom srazu samo čovječanstvo iznutra preobrazila, učinila ga novim« (EN 18). Stav izbjegavanja svijeta zacijelo neće pomoći da ljudi upoznaju i prihvate Radosnu vijest.

U odnosu na svijet očito je da se kršćani ne mogu zatvoriti u samonametnuta geta, gdje misle da je moguće zadržati tradicionalne norme ponašanja i vjerovanja. Jasno je također da ne mogu poduzimati križarski pohode u želji da uime kršćanske tradicije osvoje izgubljeno. Drugi vatikanski koncil poziva nas na ostvarivanje dijaloga sa svijetom. Dijalog Crkve sa suvremenim svijetom nameće se kao neizbježan, ali i iznimno složen zadatak. Taj dijalog zahtijeva ozbiljno uzimanje u obzir modernog svijeta kao drukčijeg sugovornika, uzimanje u obzir konkretnog sugovornika: njegovo ponašanje, razmišljanje, njegov senzibilitet i jezik. Dijalogizirati međutim ne znači relativizirati istinu i vlastiti identitet. Neprihvatljiv je poziv na dijalog u kojem je traženje istine zabranjeno. Kršćani trebaju biti otvoreni prema svijetu bez pristajanja na grješne

kompromise. Na temelju svih dosadašnjih nastojanja i napora oko ostvarivanja dijaloga, dobro se zapitati, čiji je utjecaj snažniji: Utječu li više kršćani na oblikovanje društva ili društvo utječe na kršćane na način da rastače njihov kršćanski identitet?

S ciljem ostvarivanja dijaloga teologija, zajedno s drugim znanostima, treba se baviti i čovjekom, njegovim svijetom, njegovim današnjim problemima, onima materijalne i onima duhovne naravi. Bilo bi ipak pogubno kada bi se teologija i teolozi u svojim promišljanjima i djelovanjima sveli na bavljenje političkim, sociološkim, psihološkim, pedagoškim i drugim temama, zaboravljajući pritom da su kao teolozi prvotno pozvani čovjeku zboriti o živome Bogu, obrazlažući i svjedočeći nadu koju kršćani imaju. Upravo danas kad svijet sve više gubi svijest o niti koja povezuje stvorenje sa Stvoriteljem, kao i nas jedne s drugima, mi, kršćani, umjesto ponovnog otkrivanja te niti, koja jamči smisao i istinske odnose, bavimo se temama koje više skrivaju negoli otkrivaju tu zlatnu nit. Ako je ponovno ne pronađemo, zacijelo nam prijeto vlastito uništenje. Želimo li preživjeti, pred nama je dugotrajan i strpljiv rad s ciljem »obrane« stvorenja i Stvoritelja.

Naviještanje evanđelja bitno je drukčije od pukog aktivizma i promidžbe. Uspjeh evangelizacija ne sastoji se u moći ljudskog uvjeravanja i argumentiranja. Također se ne nalazi ni u snazi komunikacijskih kanala i privlačnosti komunikacijskih jezika. Evangelizacija ponajprije ima veze sa zajedništvom. U Apostolskoj pobudnici *Catechesi tradendae* ističe se temeljno načelo suvremene kateheze: evanđelje nije ponajprije doktrina, nego je osoba – Isus Krist je Božje evanđelje. Primarni cilj kateheze nije intelektualno poznavanje istina, nego osobni kontakt, zapravo zajedništvo s Isusom Kristom: »Želimo ponajprije naglasiti da u srcu kateheze bitno nalazimo na osobu, i to na osobu Isusa iz Nazareta (...) To je Isus, 'Put, Istina i Život', a kršćanski život sastoji se u nasljedovanju Krista, sequela Christi. (...) U tom smislu konačni je cilj kateheze uvesti čovjeka ne samo u dodir, nego u zajednicu, u bliskost s Isusom Kristom« (CT 5).

Evanđelist Ivan Isusa naziva Putom, Istinom i Životom (usp. Iv 14,6). Isus očigledno nije neka ideja ili ime koje neprestance treba imati na usnama, nego put istine kojim valja konkretno ići. Kršćanstvo može biti autentično i relevantno samo ako je usko povezano sa svojim temeljem – Isusom Kristom. On je svima nama vjernicima trajno povod za kritičko samoispitivanje jesmo li mi kao pojedinci i kao zajednica njegovi živi svjedoci.

U današnjemu svijetu nemira, zavjera, nesigurnosti, besmisla i sve veće dezorijentiranosti potrebno je da mi kršćani otkrijemo ljepotu, radost i veličinu naše vjere, koja je izvor temeljnog životnog uporišta, cilja i smisla. Ona je »nada koja ne postiđuje« (Rim 5,5), nada je koja nadilazi sve naše ograničenosti i neuspjehe.

Kako u »potopnim vodama moderniteta« sačuvati vjeru i prebroditi krizu? Teško da će podupiranje određenih političkih opcija ili pak borba za određene zakonske odredbe, koliko god to bilo važno, biti ključni za promicanje kršćanskih vrijednosti i kršćanskog identiteta. Stoga, umjesto trošenja snaga na političke borbe i podupiranje stranačkih politika, valjalo bi više i snažnije raditi na izgradnji kršćanskih zajednica. Jedan od važnih načina »borbe« protiv »potopnih voda moderniteta« jest nadvladavanje individualizma i podjela te umrežavanje, izgradnja zajednica i ustanova sposobnih pridonijeti izgradnji kršćanskog identiteta.

Kršćani su u mnogim zemljama zapadnoga svijeta koji je slabo naklonjen kršćanskoj viziji života tek manjina. Stoga je papa Benedikt XVI. o kršćanima u Europi govorio kao o stvaralačkoj manjini. Prihvaćanje stvarnosti manjinskog položaja ključno je za definiranje nove strategije djelovanja u društvu koje snažno prijeti temeljnim kršćanskim vrijednostima. Negativne sile dominantne kulture prejake su da bi im se pojedinci mogli samostalno oduprijeti. Potrebno je izgraditi stabilne i snažne zajednice u kojima se njeguje vjera. Od kršćana se očekuje da budu kreativna manjina te da hladnom i sve mračnijem svijetu ponude svijetlu alternativu. Svemu tomu treba prethoditi čin buđenja kršćana omamljenih opojnim otrovom sekularizma, materijalizma, konzumerizma, hedonizma i tehnicizma. Želimo li kao kršćani preživjeti, moramo iznova otkriti svoj identitet, svoje korijenje.

Iako svijet danas treba svjedoke, osobito je važno spoznati da nije dovoljno da svjedočanstvo bude individualno. Potrebno je svjedočanstvo žive, gostoljubive zajednice u kojoj je moguće uspostaviti istinske odnose. Najbolje svjedočanstvo koje kršćani mogu ponuditi svijetu, a osobito svojoj djeci, žele li da i ona budu kršćani, jest to da jednostavno budu Crkva, zajednica Isusovih učenika. Kršćani su pozvani živjeti zajedništvo. Nasuprot mnogim oblicima individualizma, potrebni su nam kršćani koji su solidarni, osobe zajedništva, sposobni i potrebni živjeti vlastitu vjeru »s drugima«. Crkvena zajednica je zajednica života, ljubavi i istine. Kristov Duh daje snagu kršćanima da budu drukčija zajednica, tj. ona zajednica koja je izazov svijetu podjela, nasilja, za-

vjera i odbacivanja. Kršćanska zajednica, utemeljena u Kristovu životu i oblikovana njegovim primjerom, očituje plodove Duha Svetog, koji nas osnažuje da živimo novu stvarnost Božjeg kraljevstva, tj. »ljubav, radost, mir, velikodušnost, uslužnost, dobrotu, vjernost, blagost, uzdržljivost« (Gal 5,22-23). Naša duboka vjera u Isusa Krista daje nam pravi temelj za istinsko zajedništvo i potiče nas da težimo jedinstvu.

Žele li, dakle, biti uvjerljivi drugima, a napose svojoj djeci, kršćani će morati postati autentičniji pripovjedači i svjedoci kršćanske istine. Beskompromisno i bez obzira na cijenu. Stoga odgovor na pitanje hoće li biti kršćana u budućnosti ovisi ponajprije o samim kršćanima. Odgovornost Crkve za osnaživanje i oblikovanje kršćana od presudne je važnosti, čak sudbonosne.